

Virdžinija Vulf

POHODEĆI ULICE: AVANTURA U LONDONU

Možda nikada nikoga nije obuzela strast zbog jedne obične olovke. Ali postoje okolnosti u kojima može biti nadasve poželjno imati jednu od njih; trenuci kada smo rešeni da pronademo neki predmet, neki izgovor zbog kojeg ćemo prepešačiti pola Londona između čaja i večere. Kao što lovac na lisice lovi kako bi očuvao lisičju vrstu i kao što igrač golfa igra kako bi se otvoreni prostori sačuvali od graditelja, isto tako, kada nas obuzme želja za šetnjom ulicama, olovka posluži kao opravdanje i ustajući mi kažemo: „Ja stvarno moram da kupim olovku“, kao da pod okriljem ovog izgovora možemo da se bezbedno prepustimo najvećem zadovoljstvu gradskog života u zimu – šetnji ulicama Londona.

Čas treba da bude večernji, a godišnje doba zima, jer u zimu svetlina vazduha boje šampanjca i društvenost ulica pružaju ugodnost. Tada nas ne muči čežnja za hladovinom i samoćom i umilnim melodijama pašnjaka kao u leto. Večernji čas nam, takođe, daje i neodgovornost koju pružaju tmina i svetlost uličnih svetiljki. Više nismo sasvim svoji. Čim izađemo iz kuće jedne prijatne večeri između četiri i šest, mi odbacujemo svoje ja po kome nas naši prijatelji poznaju i postajemo deo te ogromne republikanske armije anonimnih šetača, čije društvo tako prija nakon samoće sopstvene sobe. Jer tamo sedimo okruženi predmetima koji neprekidno izražavaju neobičnost naših temperamenata i nameću uspomene iz našeg iskustva. Ta činija na kaminu, na primer, kupljena je u Mantui jednog vetrovitog dana. Izlazili smo iz radnje kad nas je starica zlokobnog izgleda zgrabila za suknje i rekla da će jednoga dana doći u situaciju da gladije, ali „Uzmite je!“, povikala je, i tutnula nam u ruke plavo-belu porcelansku činiju kao da ne želi da je ikada podsete na njenu donkihotsku velikodušnost. Tako da smo je, uz osećanje krivice, ali ipak naslućujući koliko smo prevareni, odneli do malog hotela, gde se, usred noći, gostioničar svađao sa svojom ženom tako žestoko da smo se svi naginjali kroz prozor ka dvorištu da bismo gledali, i videli smo vinovu lozu isprepletanu među stubovima i zvezde kako se bele na nebu. Taj trenutak je stabilizovan, iskovan kao novčić neizbrisivo među milionima koji su neprimetno promakli. Tu je, takođe, bio i melanholični Englez, koji se pridigao među šoljicama za kafu i gvozdanim stočićima i razotkrio tajne svoje duše – kako to putnici čine. Sve ovo – Italija, vetrovito jutro, vinova loza isprepletana na stubovima, Englez i tajne njegove duše – podižu se kao oblak iz porcelanske činije na kaminu. A tamo, kako nam pogled pada ka podu, nalazi se ta smeđa fleka na tepihu. Gospodin Lojd Džordž ju je napravio. „Taj čovek je đavol!“, rekao je gospodin Kamings, spuštajući kotlić za čaj kojim je hteo da napuni čajnik, tako da je na tepihu ostao smeđi krug.

Ali kada se vrata zatvore za nama, sve to iščezava. Zaštitni sloj nalik ljušturi koju su naše duše izlučile kako bi sebi napravile stanište, kako bi sebi stvorile oblik različit od drugih, lomi se i od svih ovih bora i grubih delova ostaje centralna školjka percepcije, ogromno oko. Kako je lepa ulica zimi! Istovremeno je razotkrivena i nevidljiva. Ovde nejasno može-

RED VOŽNJE

mo nazreti simetrične prave avenije vrata i prozora; ovde pod uličnim svetiljkama lebde ostrva blede svetlosti kroz koju brzo promiču svetli muškarci i žene, koji i pored svog siromaštva i pohabanosti, nose nekakav izgled nerealnog, dah trijumfa, kao da su umakli životu, tako da život, na prevaru lišen svog plena, tumara bez njih. Ali, na kraju krajeva, mi samo klizimo glatko po površini. Oko nije rudar, nije ronilac, nije tragač za zakopanim blagom. Ono nas glatko pronosi niz struju; odmarajući se, zastajkujući, mozak spava, kako možda i izgleda.

Kako je lepa londonska ulica tada, sa svojim ostrvima svetla i dugačkim gajevima tame, a na jednoj njenoj strani možda i sa po kojom površinom prošaranom drvećem, obraslom travom, gde se noć svija da spava u prirodi, i dok prolazimo pored gvozdениh ograda, čujemo sitno pucketanje i šuškanje lišća i grančica koje izgleda pretpostavljaju tišinu polja svud oko njih, sovu koja huče i, daleko odatle, zveket voza u dolini. Ali ovo je London, podsećamo se; visoko iznad golog drveća vise pravougaoni ramovi crvenkastožutog svetla – prozori; tu su i sjajne tačke koje neprekidno gore kao niske zvezde – svetiljke; ovaj goli prostor, koji u sebi nosi državu i njen mir, predstavlja samo jedan londonski trg, okružen kancelarijama i kućama, u kojima u ovaj čas gore jarka svetla nad mapama, nad dokumentima, nad pisaćim stolovima, za kojima sede službenici i navlaženim kažiprstima listaju svežnjeve beskrajne korespondencije; ili nešto razlivenijom svetlošću treperi vatra, dok svetlo uličnih lampi pada na privatnost nekog salona, na fotelje, novine, porcelan, sto sa umetnutom dekoracijom i figuru žene, koja precizno odmerava tačan broj kašika čaja koji – Ona gleda ka vratima kao da je čula zvono dole u prizemlju i nekoga ko pita da li je ona tu?

Ali ovde se moramo odlučno zaustaviti. U opasnosti smo da kopamo dublje nego što to oko odobrava; otežavamo svoj prolaz duž glatkog toka zakačivši se za neku granu ili koren. U bilo kom momentu, usnula armija se može promeškoljiti i probuditi u nama hiljadu violina i truba u odgovor; armija ljudskih bića se može podići i pokazati sve svoje neobičnosti i patnje i prljavštine. Prodangubimo još malo, budimo i dalje zadovoljni samo spoljašnjostima – blistavim sjajem autobusa; čulnom izvrsnošću mesarskih radnji sa žutim butovima i ružičastim odrescima u njima; plavim i crvenim buketima cveća koji tako odvažno sijaju kroz pločasto staklo izloga cvećara.

Jer oko ima ovu neobičnu osobinu; zaustavlja se samo na lepom; kao leptir, ono traži boje i uživa u toplini. Zimske večeri poput ove, kada je priroda na mukama da se izglanca i nalicka, ono oživljuje najlepše trofeje, odlomi male grumene smaragda i koralna, kao da je čitava zemlja sačinjena od dragog kamenja. Ono što ne može da uradi (govorimo o prosečnom neprofesionalnom oku) jeste da sastavi ove trofeje na način kojim će se istaći skriveniji uglovi i odnosi. Stoga nakon dužeg konzumiranja ove jednostavne, slatke hrane, čiste i nemirne lepote, postajemo svesni prezasićenosti. Zaustavljamo se na vratima prodavnice cipela i pronalazimo neki mali izgovor, koji nema nikakve veze sa stvarnim razlogom, da smotamo svetle ukrasne sitnice ulice i povučemo se u neku mračniju odaju bića gde bismo mogli upitati, dok poslušno podižemo levo stopalo na postolje: „Kako li izgleda biti kepec?“

Ušla je u pratnji dve žene koje su, pošto su bile normalne visine, izgledale kao dobrodušni divovi pored nje. Smešeci se prodavačicama izgledalo je kao da poriču svako sudevanje u njenoj deformisanosti i da je uveravaju u svoju zaštitu. Imala je zlovoljan, ali ipak

skrušen izraz lica, uobičajen kod ljudi sa deformitetom. Potrebna joj je njihova ljubaznost, ali je ogorčena zbog toga. Ali kada su pozvale prodavačicu i kada su žene-divovi, smešeci se popustljivo, zatražile cipele za „ovu damu“ i kada je prodavačica stavila malo postolje ispred nje, žena-kepec je ispružila stopalo žustrinom koja je, činilo se, tražila svu našu pažnju. Gledajte! Gledajte!, izgledalo je kao da zahteva to od svih nas, kada je isturila stopalo, jer gle, bilo je to skladno, savršeno proporcionalno stopalo odrasle žene. Savijalo se u luku; izgledalo je aristokratski. Njeno držanje se u celini promenilo dok ga je posmatrala oslonjeno na postolje. Izgledala je smireno i zadovoljno. Njen stav je ispunilo samopouzdanje. Tražila je cipelu za cipelom; isprobavala je par za parom. Ustajala je i izvodila piruete ispred ogleдалa koje je pokazivalo samo stopalo u žutim cipelama, žučkastosmeđim cipelama i cipelama od kože guštera. Podizala je svoju malu suknju i pokazivala svoje male noge. Smatrala je da su, na kraju krajeva, stopala najvažniji deo na celoj osobi; žene, govorila je sebi, voljene su samo zbog svojih stopala. Pošto nije videla ništa osim stopala, možda je zamišljala da joj je i ostatak tela u skladu sa tim prelepim stopalima. Nosila je pohabanu odeću, ali je bila spremna da potroši ogromnu sumu novca na cipele. A kako je ovo bila jedina prilika u kojoj se nije plašila da će je gledati već je bukvalno vapila za pažnjom, bila je spremna da iskoristi sva sredstva kako bi produžila trajanje biranja i isprobavanja. Pogledajte moja stopala, činilo se da govori, dok je pravila korak sad na ovu, sad na onu stranu. Prodavačica mora da je dobroćudno rekla nešto laskavo, jer joj se lice odjednom ozarilo u ekstazi. Ali na kraju, žene-divovi su, iako dobrodušne, imale svoje poslove za koje treba da se postaraju; ona se mora odlučiti; mora odlučiti koje da izabere. Konačno je par izabran i dok je izlazila između svojih starateljki, sa paketom koji se ljuljao zakačen na njenom prstu, ekstaza je bleдела, svest se vratila, stara zlovolja i stara skrušenost su se opet pojavile i kada je ponovo došla do ulice postala je samo kepec.

Ali promenila je raspoloženje; donela je atmosferu koja je, dok smo je pratili na ulici, zapravo delovala kao da stvara grbavo, uvrnuto i deformisano. Dva muškarca sa bradom, braća, očigledno, potpuno slepi, pomažući se tako što su se rukom naslanjali na glavu dečkića između njih, marširali su niz ulicu. Išli su upornim mada drhtavim korakom slepih, zbog kojeg je, čini se, njihovo približavanje nosilo nekakav užas i neizbežnost sudbine koja ih je pretekla. Dok su prolazili, čvrsto se držeći, izgledalo je kao da ta mala povorka na dvoje preseca prolaznike zamahom svoje tišine, svoje neposrednosti, svog užasa. Odista, žena-kepec je započela hromi groteskni ples koji su sada svi na ulici prihvatili: krupna dama umotana u tesno fokino krzno; maloumni dečak koji je sisao srebrnu dršku svog štapa; starac koji čuča uz prag kao da je, iznenada savladan apsurdnošću ljudskog prizora, seo da ga posmatra – svi su se priključili hramanju i stepovanju kepeca.

U kakvim je pukotinama i procepima, mogao bi se čovek zapitati, živelo ovo osakaće-no društvo hromih i slepih? Možda ovde, u sobama na spratu, u ovim uskim starim kućama između Holborna i Sohoa, gde ljudi imaju tako čudnovata imena i bave se tako neobičnim zanimanjima, rade kao kovači zlata, prave nabore na mehovima harmonika, presvlače dugmad ili se izdržavaju, što je još fantastičnije, trgovinom šoljama bez tacni, porcelanskim drškama kišobrana i slikama svetaca mučenika u jarkim bojama. Tu stanuju i čini se da je za damu u jakni od fokinog krzna život svakako podnošljiv, dok provodi dane sa majstorom za nabore na harmonici ili sa čovekom koji presvlači dugmad; život koji je

toliko fantastičan ne može biti sasvim tragičan. Oni nam ne zameraju, mislimo mi, zbog našeg bogatstva; kad odjednom, iza ugla, nalećemo na bradatog Jevrejina, unezverenog, izgladnelog, očiju iskolačenih od svog jada; ili prolazimo pokraj zgurenog tela starice koja napušteno leži na stepeniku neke javne ustanove, prekrivena ogrtačem nalik pokrovu u žurbi prebačenom preko mrtvog konja ili magarca. Pri takvim prizorima nervi na kičmi kao da stoje uspravno; iznenadni bljesak zaiskri u našim očima; postavlja se pitanje na koje se nikada ne odgovori. Veoma često ove skitnice izaberu da leže nadomak pozorišta, gde se mogu čuti zvuci vergla i gotovo da se, kako se noć spušta, mogu dodirnuti plaštevima posuti šljokicama i blistave noge ljudi koji izlaze na večere i ples. Oni leže blizu izloga u kojima trgovina društvu starica prostrtih na pragovima, slepih ljudi, hromih kepeca nudi sofe koje stoje na pozlaćenim vratovima ponosnih labudova; stolove sa umetnutom dekoracijom u vidu korpi punih voća raznih boja; ormare za posuđe popločane zelenim mermerom kako bi bolje izdržali težinu glava vepara; i tepihe toliko omekšane godinama da su im karanfili gotovo iščezli u bledozelenom moru.

U prolazu, bacajući pogled, sve izgleda nasumično, ali čudesno poprskano lepotom, kao da plima trgovine koja svoj nanos ostavlja tako precizno i prozaično na obale Ulice Oksford ove noći nije izbacila ništa drugo sem blaga. Bez namere da kupuje, oko je nestajno i velikodušno; ono stvara; ono ukrašava; ono uvećava. Stojeći na ulici, možemo izgraditi sve odaje jedne imaginarne kuće i opremiti ih po svojoj volji sofama, stolom, tepihom. Taj tepih će poslužiti za hodnik. Ta činija od alabastera će stajati na izrezbarenom stolu na prozoru. Naše zabave će se ogledati u tom debelom okruglom ogledalu. Ali pošto smo sagradili i namestili kuću, srećni smo i nemamo obavezu da je posedujemo; možemo je razmontirati dok trepneš i sagraditi i namestiti drugu kuću sa drugim stolicama i drugim čašama. Ili hajde da se prepustimo uživanju u starim juvelirnicama, među tacnama sa prstenjem i okačenim ogrlicama. Izaberimo one bisere, na primer, i onda zamislimo kako bi se, ako ih stavimo, život promenio. Istog momenta postaje između dva i tri sata ujutru; lampe gore izrazito belom svetlošću na pustim ulicama Mejfera. Samo automobili su napolju u ovaj čas i čovek ima osećaj praznine, prozračnosti, osamljene radosti. Sa biserima, odeveni u svilu, izlazimo na balkon koji gleda na bašte usnulog Mejfera. Upaljena su svetla u nekoliko spavaćih soba velikaša koji su se vratili sa Dvora, sluga u svilenim dokolenicama, udovica koje su se rukovale sa državicima. Jedna mačka se šunja duž baštenskog zida. Ljubav se vodi piskutavo, zavodljivo na mračnijim mestima u sobi, iza debelih zelenih zavesa. Šetkajući staloženo, kao da šeće terasom ispod koje leže suncem okupane pokrajine i okruzi Engleske, vremešni premijer prepričava toj i toj dami sa uvojcima i smaragdima pravu istoriju neke velike krize u državnim poslovima. Izgleda kao da se vozimo na vrhu najvišeg jarbola najvišeg broda; a opet istovremeno znamo da ništa od toga nije važno; ljubav se ne dokazuje tako, niti se velika postignuća tako ostvaruju; stoga se mi poigravamo sa trenutkom i lagano čistimo svoje perje, dok stojimo na balkonu i posmatramo mačku koja na mesečini puže duž baštenskog zida princeze Meri.

Ali šta bi moglo biti apsurdnije? Sat, zapravo, otkucava šest; zimsko je večer; hodamo ka Strandu da kupimo olovku. Kako to, onda, da smo i na balkonu, sa biserima oko vrata, u junu? Šta bi moglo biti apsurdnije? Ipak to je ludorija prirode, ne naša. Kada se latila svog glavnog remek-dela, stvaranja čoveka, trebalo je da misli samo na jedno. Umesto

toga, okrećući glavu, gledajući preko ramena, u svakoga od nas dozvolila je da se ušunja-ju instinkti i želje koje su u potpunom neskladu sa osnovnim čovekovim bićem, tako da smo išarani, šaroliki, celi sačinjeni od mešavine; boje su se razlile. Da li je pravo ja ovo koje stoji na pločniku u januaru, ili ono koje se naginje preko balkona u junu? Da li sam ovde, ili sam tamo? Ili pravo ja nije ni ovo ni ono, ni ovde ni tamo, već nešto toliko raznoliko i predano lutanjima da smo samo onda kada predamo uzde njegovim željama i dozvolimo mu da nesmetano ide svojim putem zaista svoji? Okolnosti primoravaju na jedinstvo; radi ugodnosti čovek mora biti jedna celina. Dobar građanin kada otvori svoja vrata uveče mora biti bankar, igrač golfa, muž, otac; ne nomad koji luta pustinjom, mistik koji zuri u nebo, razvratnik u predgrađima San Franciska, vojnik koji predvodi revoluciju, izopštenik koji urla tišten skepticizmom i usamljenošću. Kada otvori svoja vrata, on mora proći prstima kroz kosu i staviti kišobran na postolje, kao i ostali.

Ali evo ih, nimalo prerano, prodavnice polovnih knjiga. Ovde pronalazimo sidrište u ovim nepovoljnim strujama bivstvovanja; ovde pronalazimo ravnotežu nakon sjaja i jada ulica. Sam prizor knjižareve žene, koja sa stopalima na rešetki ispred kamina sedi pored vatre rasplamsale na uglju, zaklonjena od vrata, otrežnjuje i iveseljava. Ona nikada ne čita, ili čita samo novine; njena priča, kada se udalji od prodavanja knjiga, što ona tako rado čini, tiče se šešira; ona voli da šešir bude praktičan, kaže, a i lep. O ne, oni ne žive u prodavnici; oni žive u Brikstonu; ona mora da ima malo zelenila u koje može da gleda. Leti stavlja teglu sa cvećem uzgajanim u njenoj bašti na vrh prašnjave gomile da unese živost u radnju. Knjige su posvuda; i uvek nas ispunjava isti osećaj avanture. Polovne knjige su divlje knjige, knjige beskućnici; okupile su se poput velikih jata raznobojnih ptica i imaju šarm koji odomaćenim tomovima biblioteke nedostaje. Osim toga, u ovom nasumičnom raznovrsnom društvu možemo se očešati o nekog potpunog stranca koji će se, uz malo sreće, pretvoriti u našeg najboljeg prijatelja na svetu. Uvek se nadamo, dok posežemo za sivkasto-belom knjigom i skidamo je sa gornje police, vođeni njenim pohabanim i napuštenim izgledom, da ćemo se ovde sresti sa čovekom koji je pre više od sto godina krenuo na konju da istražuje tržište vune u Midlendsu i Velsu; sa nepoznatim putnikom, koji je osedao u gostionicama, pio pivo, beležio lepe devojke i ozbiljne običaje, sve to zapisivao uporno i marljivo iz čiste ljubavi prema tome (knjiga je objavljena o njegovom trošku); koji je bio beskrajno prozaičan, uposlen i držao se suštine, i time dopustio da bez njegovog znanja uleti i sam miris sleza i sena, zajedno sa njegovim sopstvenim portretom koji mu zauvek daje mesto u toplom kutku kraj kamina uma. Sada se može kupiti za osamnaest penija. Označen je sa tri i šest penija, ali knjižareva žena, videvši koliko su korice pohabane i koliko dugo je knjiga stajala tamo od kako je kupljena na nekoj rasprodaji biblioteke jednog gospodina u Safoku, dopustiće da ode po toj ceni.

Tako, razgledajući po radnji, stvaramo i druga tako iznenadna hirovita prijateljstva sa neznancima i iščezlima čiji je jedini dosije, na primer, ova knjižica pesama, tako lepo odštampana, tako fino izgravirana, takođe, sa portretom autora. Jer on je bio pesnik i utopio se pre vremena, a njegovi stihovi, blagi i formalni i jezgroviti, još daju krhki flautski zvuk poput zvuka vergla, koji u nekoj zabačenoj ulici pokorno svira jedan stari Italijan verglaš u jakni od rebrastog somota. Tu su i putnici, redovi i redovi putnika, koji još svedoče, nesalomive usedelice kakvi i jesu, o neugodnostima koje su iskusili i o zalascima sunca

kojima su se divili u Grčkoj kada je kraljica Viktorija bila devojčica. Turneja Kornvolom sa posetom rudnicima kalaja smatrana je vrednom obimnog izveštaja. Ljudi su lagano putovali uz Rajnu i radili portrete jedni drugih u tušu, sedeći i čitajući na palubi pored smotanog užeta; merili su piramide, bili odsečeni od civilizacije godinama; preobraćali crnce u zaraznim močvarama. Ovo pakovanje i odlaženje, istraživanje pustinja i razboljevanje od groznica, nastanjivanje u Indiji za ceo život, prodiranje čak do Kine, a zatim vraćanje kako bi se vodio provincijski život u Edmontonu, sve to se prevrće i bacaka po prašnjavom podu kao nemirno more, toliko su Englezi nemirni, sa talasima na samom pragu njihovih vrata. Vode putovanja i avanture izgleda da se razbijaju na malim ostrvima ozbiljnih napora i celoživotne marljivosti, naslaganih u zupčasti stub na podu. U ovim gomilama toмова uvezanim u tamnosmeđe korice, sa pozlaćenim monogramima na zadnjoj strani, pažljivi sveštenici objašnjavaju jevanđelja; čujemo naučnike sa čekićima i dletima, kako kuckajući čiste stare tekstove Euripida i Eshila. Razmišljanje, pisanje komentara, objašnjavanje odvija se izvanrednom brzinom svuda oko nas i kao precizna, večita plima, staro more fikcije prekriva sve. Bezbrojni tomovi govore o tome da je Artur voleo Lauru i da su bili razdvojeni i da su bili nesrećni i da su se zatim sreli i bili srećni do kraja života, kako je bio običaj kada je Viktorija vladala ovim ostrvima.

Broj knjiga na svetu je beskonačan i primorani smo da bacimo brz pogled, klimnemo glavom i produžimo dalje nakon trenutka razgovora, bleska razumevanja, kao što napolju na ulici uhvatimo reč u prolazu i od slučajne fraze stvaramo čitav život. Žena po imenu Kejt je ono o čemu razgovaraju, „kažem joj je baš direktno sinoć... ako misliš da ne vredim ni groša, kažem ja...“ Ali ko je Kejt i na kakvu krizu u njihovom prijateljstvu se taj groš odnosi, nikada nećemo saznati; jer Kejt tone pod toplinom njihove bujice reči; a ovde, na uglu ulice, još jedna stranica toma života se otvara pri prizoru dva čoveka koji se konsultuju ispod svetiljke. Oni sriču najnovije informacije iz Njumarketa, iz rubrike sa poslednjim vestima. Da li oni, znači, misle da će sudbina jednom pretvoriti njihove prnje u krzno i fini štof, da će na njih okačiti lance od satova, i da će staviti dijamantske igle tamo gde je sada pohabana raskopčana košulja? Ali glavni tok šetača u ovaj čas i suviše brzo promiče da bi nam dopustio da postavimo takva pitanja. Oni su umotani, na ovom kratkom putu od posla do kuće, u neki narkotični san, sada kada su se oslobodili kancelarijskog stola i imaju svež vazduh na obrazima. Oblače onu svetlu odeću koju moraju da okače i stave pod ključ tokom ostatka dana, i postaju veliki igrači kriketa, čuvene glumice, vojnici koji su sačuvali svoju državu kada je to bilo potrebno. Sanjajući, gestikulirajući, često mrmljajući par reči naglas, promiču Strandom i preko mosta Vaterlo odakle će biti bačeni u duge vozove koji zvečeći vode do neke ukočene male vile u Barnsu ili Sarbitonu, gde prizor sata u hodniku i miris večere u prizemlju raspršuju san.

Ali sada smo došli do Stranda i dok oklevamo na ivičnjaku, jedna mala palica otprilike dužine našeg prsta počinje da se poprečuje preko brzine i obilja života. „Stvarno moram – stvarno moram“ – to je to. Bez ispitivanja potrebe, um se dodvorava sviknutom tiraninu. Moramo, uvek moramo, uraditi ovo ili ono; nije nam dopušteno da jednostavno uživamo. Nismo li iz ovog razloga, pre izvesnog vremena, stvorili izgovor i izmislili neophodnost kupovine nečega? Ali šta je to bilo? A, sećamo se, bila je to olovka. Hajdemo onda da kupimo tu olovku. Ali upravo dok se okrećemo da poslušamo ovu zapovest, drugo ja ospo-

rava pravo tiranina da insistira. Dešava se uobičajeni konflikt. Ispruženo iza palice dužnosti vidimo čitavo prostranstvo reke Temze – široke, mračne, mirne. I vidimo je kroz oči nekoga ko se naginje preko nasipa jedne letnje večeri, bez ijedne brige na svetu. Hajde da odložimo kupovinu olovke; hajde da krenemo u potragu za ovom osobom – i uskoro postaje očigledno da smo ova osoba mi sami. Jer ako možemo da stojimo tamo gde smo stajali pre šest meseci, zar ne bi trebalo da opet budemo onakvi kakvi smo bili tada – smireni, ravnodušni, zadovoljni? Hajde onda da pokušamo. Ali reka je uzburkanija i sivlja nego što pamtimo. Talas juriša ka moru. Sa sobom nosi remorker i dve barke, čiji je teret od slame čvrsto uvezan dole ispod cerade. Tu su, takođe, blizu nas, i dvoje ljudi koji se naginju preko ograde neobično lišeni zbunjenosti koju ljubavnici pokazuju, kao da važnost onoga u šta su uključeni bespogovorno zahteva posvećenost ljudske rase. Prizori koje vidimo i zvuci koje čujemo sada nemaju ništa od svojstava iz prošlosti; ni mi nemamo nijedan deo smirenosti osobe koja je, pre šest meseci, stajala tačno ovde gde mi stojimo sada. Njegova je sreća smrti; naša nesigurnost života. On nema budućnost; budućnost čak i sada napada naš mir. Samo kada pogledamo u prošlost i od nje oduzmemo element nezvesnosti možemo uživati u savršenom miru. Kako stvari stoje, moramo se okrenuti, moramo ponovo preći Strand, moramo pronaći prodavnicu gde će, čak i u ovaj čas, biti spremni da nam prodaju olovku.

Uvek je avantura ući u novu sobu jer su životi i ličnosti njenih vlasnika u nju destilovali svoju atmosferu, a neposredno nakon što uđemo, nalećemo na neki novi talas emocija. Ovde, bez sumnje, u prodavnici pribora za pisanje, ljudi su se svađali. Njihov bes je razdirao vazduh. Oboje su zastali; stara gospođa – bili su očigledno muž i žena – povukla se u sobu pozadi; stari gospodin, čije bi okruglo čelo i oči poput globusa dobro izgledali na naslovnoj strani nekog elizabetanskog folija, ostao je da nas usluži. „Olovka, olovka“, ponavljao je, „naravno, naravno“. Govorio je odsutno a opet preterano, kao neko čije su emocije bile uzbuđene i zaustavljene pri najvećoj bujici. Počeo je da otvara kutiju za kutijom i da ih opet zatvara. Rekao je da je veoma teško pronaći stvari kada drže tako mnogo različitih artikala. Počeo je da priča o nekom gospodinu pravniku koji je dobro zaglibio zbog ponašanja svoje žene. Poznaje ga godinama; povezan je sa Hramom pola veka, rekao je, kao da je želeo da ga čuje njegova žena u sobi pozadi. Prevrnuo je kutiju sa gumicama za brisanje. Na kraju, ogorčen zbog svoje nekompetentnosti, gurnuo je i otvorio dvokrilna vrata i grubo povikao: „Gde držiš olovke?“, kao da ih je njegova žena sakrila. Stara gospođa je ušla. Ne gledajući nikoga, finim pokretom znalacke oštine stavila je ruku na pravu kutiju. Tu su olovke. Kako bi onda on mogao bez nje? Zar mu nije neophodna? Da bismo ih zadržali tamo, jedno pored drugog, primorane na neutralnost, moramo biti temeljni pri izboru olovke; ova je previše mekana, ta je previše tvrda. Stajali su u tišini i posmatrali. Što su duže stajali tu, postajali su sve mirniji; njihova žestina se smirivala, njihov bes nestajao. Bez ijedne izgovorene reči sa obe strane, svađa je sada izmirena. Stari gospodin, koji ne bi osramotio ni naslovnu stranu dela Bena Džonsona, vratio je kutiju nazad na njeno mesto, dubokim naklonom poželeo nam laku noć i nestali su. Ona će uzeti da šije; on će čitati novine; kanarinac će ih ravnopravno posipati zrnavljem. Svađa je završena.

U ovim minutima u kojima i duha treba tražiti, kada je svađa umirena, a olovka kupljena, ulice su postale potpuno prazne. Život se povukao na gornji sprat i pale se lampe.

Pločnik je suv i tvrd; put kao od kovanog srebra. Hodajući prema kući kroz pustoš mogli bismo sami sebi ispričati priču o ženi-kepecu, o slepim ljudima, o zabavi u vili na Mejferu, o svađi u prodavnici pribora za pisanje. U svaki od ovih života mogli smo uroniti malo, dovoljno duboko da dobijemo iluziju da nismo vezani za jedan jedini razum, već na kratko, na nekoliko minuta, možemo preuzeti tela i razum drugih. Možemo postati pralja, gostioničar, ulični pevač. A ima li većeg uživanja i divote nego napustiti prave linije ličnosti i skrenuti na one staze koje vode dalje od trnovitog žbunja i debelih stabala drveća, u srce šume gde žive one divlje zveri, naši srodnici?

To je tačno: pobeći je najveće uživanje; pohoditi ulice zimi najveća avantura. Pa ipak, kako se ponovo približavamo našem pragu, umirujuće je osetiti kako nas naši stari predmeti, stare predrasude obavijaju; a ono ja, koje je oduvano na toliko mnogo uglova ulica, koje je udaralo krilima poput noćnog leptira na plamenu tolikih nepristupačnih svetiljki, zaštićeno je i zatvoreno. Tu su opet obična vrata; tu je stolica, prevrnutu kako smo je i ostavili, i porcelanska činija i smeđi krug na tepihu. A ovde je – proučimo je pažljivo, dirdirnimo je sa poštovanjem – jedini plen koji smo doneli od svih blaga ovoga grada, obična olovka.

1930.

*(S engleskog prevela **Bojana Aćamović**)*